

сказанням він отримує її новонароджену дитину, а за британським варіантом – саму королівну. Скрайкер навіть переказує імена, які пропонує вала дівчина, намагаючись вгадати, обігруючи їх фонетичними прийомами та римуванням: «Чи це Вільям Гвільям Гуїллаум? Чи це Джон Джек...? Чи це Александер Сандро Ендрю Друстайгнтон? Мефістофель Тоффеноус Тіффані Тімпані Тімоті Моссікоат» (*пер. автора*) [4].

Висновки. Фольклорні та казкові покликання також насичують монолог, включаючи епізоди з історій про запікання відьми в печі, розрізання її на шматки, викрадання дітей злими феями і заміну

їх на підкинутих немовлят. Автор ніби накладає звичайну історію з фольклору на новий шар звуків і знаків, таким чином утворюючи багаторівневий палімпсест, де сюжет однієї історії проникає в інший, утворюючи складний і багатогранний текст, що складається з різноманітних історій. Таким чином, спостерігаємо утворення нового авторського утворення – п'єси-палімпесту, подібні висновки лише інтенсифікують ідею багатогранності й унікальності творчого доробку авторки, яка тяжіє до поєднання в собі елементів декількох літературних напрямів та утворення міжжанрових і позамистецьких модифікацій жанру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гугнин А.А. Магический реализм в контексте литературы и искусства XX века: феномен и некоторые пути его осмысления. Москва, 1988. 117 с.
2. Кислицын К.М. Магический реализм. *Энциклопедия гуманитарных наук. Знание. Понимание. Умение.* 2011. № 1. С. 274–277.
3. Baldick C. The Concise Oxford dictionary of literary terms. Oxford, 2001. 280 p.
4. Churchill C. Plays Four. URL: www.scribd.com/read/244364182/Caryl-Churchill-Plays-Four-NHB-Modern-Plays (дата звернення: 23.12.2018).
5. Cuddon J. A. English Penguin Dictionary of literary terms and literary theory. London, 1999. 991 p. (127)
6. Harland J. Lancashire Folklore. Kessinger, 2003. 324 p.

УДК 8 821.161.2'06-32.09=03.133.1

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.11-2.27>

ЕКОНОМІЧНЕ Й ІДЕАЛІСТИЧНЕ ЯК МОДУСИ ДІЙСНОСТІ В ПОСТПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ РОМАНІ «ХМАРНИЙ АТЛАС» Д. МІТЧЕЛЛА: СПРОБА МАРКСИСТСЬКОЇ КРИТИКИ

ECONOMIC AND IDEALISTIC AS REALITY MODES IN D. MITCHELL'S POST-POSTMODERN NOVEL "CLOUD ATLAS": AN ATTEMPT OF MARXIST CRITICISM

Дроздовський Д.І.,
orcid.org/0000-0002-2838-6086
кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу світової літератури
Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка
Національної академії наук України

Роман «Хмарний атлас» Девіда Мітчелла західними теоретиками (зокрема Ф. Джеймісоном) визнаний як твір, що репрезентує новий напрям у британській літературі, який прийшов на зміну постмодернізму. Широке історико-політичне тло, що в романі охоплює століття, дає підстави розглянути економічні відносини, експліковані у творі, як чинник художнього світу, детермінований особливостями розгортання кореляцій між індивідумом та економічним базисом. Водночас наголошено на особливій природі постмодерністського світогляду й постпостмодерністського простору, що існує як гетерогенне явище, у якому поєднано протилежні світоглядно-чуттєві настанови й орієнтири, зокрема представлені через такі два напрями філософської думки, як матеріалістична та ідеалістична. Здійснений у романі марксистський аналіз економічних відносин показує, що економічна інтерпретація дійсності не вичерпує корпусу мотивно-проблемних комплексів, властивих постпостмодерністському роману. З огляду на це досліджено специфічну постпостмодерністську кореляцію між метафізичними виявами буття й економічним детермінізмом, що визначає у творі особливий тип гегемонії, яка має свої принципи еволюції й логіку саморуху. Економічна система постає чинником підкорення людини, формою експлуатації спільнот і одним із фундаментальних компонентів ідеології. Водночас властива людському індивіду пасіонарність, прагматичність, неужитковість мислення – риси, що протистоять економічним впливам як одному з інструментів дискурсу влади. Розвинуто марксистські погляди

Л. Альтюссера в аспекті їх залучення до аналізу постпостмодерністського нарративу. Визначено стратегії перетворення в романі літератури з автономного духовного феномену на частину економічної індустрії, яка, відповідно, перетворює дискурс літератури на інструмент популяризації ідеології. Цей мотив піддано критиці в «Хмарному атласі», оскільки саме література має забезпечувати наближення людини до метафізичних законів, які визначають принципи світоустрою, незалежні від економічної боротьби та динаміки суспільно-політичних змін.

Ключові слова: постпостмодернізм, сучасний британський роман, марксистська критика, Л. Альтюссер, економічні відносини, ідеологія, дискурс влади.

David Mitchell's novel "Cloud Atlas" by Western theorists (e.g. F. Jameson) is recognized as a text representing a new trend in British literature that has replaced postmodernism. The broad historical and political background, which outlines centuries in the novel, gives grounds to consider the economic relations explored in the text as a factor of the world determined by the peculiarities of the development of correlations between the individual and the economic basis. At the same time, it emphasizes the special nature of the post-postmodern worldview and the post-postmodern space, which exists as a heterogeneous phenomenon combining opposing world-sensory attitudes and orientations, in particular represented through such two directions of philosophical thought as materialistic and idealistic. The Marxist analysis of economic relations in the novel demonstrates that the economic interpretation of reality does not exhaust the corpus of motive-problem complexes inherent in the post-postmodern novel. Besides, a specific post-postmodern correlation between metaphysical depictions of a human being and economic determinism is discussed, which determines a particular type of hegemony, which has its principles of evolution and the logic of self-motion. The economic system is a form of exploitation of communities and one of the fundamental components of ideology. However, the humanity is passionate, non-pragmatic and it is supposed to resist economic influences as one of the instruments of power discourse. The Marxist views of L. Althusser were developed in the research in the aspect of their involvement in the analysis of the post-postmodern narrative. A strategy for the transformation of literature from an autonomous phenomenon into a part of the economic industry, which, accordingly, transforms the discourse of literature into a tool for promoting ideology, has been discussed. This motive is criticized in the novel, since literature should bring human beings closer to metaphysical laws that define principles of world order that are independent of economic struggle and the dynamics of socio-political transformations.

Key words: post-postmodernism, contemporary British novel, Marxist criticism, L. Althusser, economic relations, ideology, discourse of power.

Постановка проблеми. Експлікація економічних проблем, репрезентація тем, що мають гостро соціальну значущість – одна з рис британської літератури кін. ХХ – поч. ХХІ ст. У романах Д. Лессінг, М. Драбл, Д. Лоджа та І. Мак'юена (якого в сучасних компендіумах британської літератури [див.: 8; 11] характеризують як письменника перехідної межі між постмодернізмом і тим напрямом, що приходить йому на зміну) окреслено економічну проблематику в аспекті впливу економіки на соціальну стратифікацію суспільства, на формування психології персонажів.

У представленій розвідці йтиметься про визначення ролі економічних впливів у романі, який Ф. Джеймісон [9, с. 302–313] як один із чільних теоретиків постмодернізму й постпостмодернізму, називає знаковим в аспекті відходу англійської (це слово використовуємо як синонім до британської літератури у статті) літератури від постмодернізму. Маю на увазі роман «Хмарний атлас» («Cloud Atlas», 2004 р.) Девіда Мітчелла (David Mitchell) [10].

Водночас, як ми вже досліджували раніше [див.: 3; 4; 5], постпостмодерністське художнє мислення характеризується гібридністю й дифузністю нового типу: на світоглядному рівні має місце поєднання таких настанов, які раніше сприймалися в якості антагоністичних (неокантіанство й ніцшеанство, ідеалізм і матеріалізм). Постпостмодернізм успадковує властиву постмодернізму «всеїдність», принаймні в сучасній англійській літературі, проте переводить її в площину світоглядну. Гіпотезою роз-

відки є те, що в постпостмодерністському романі «Хмарний атлас» вивчення економічних кореляцій між психологією, вчинками персонажів та впливом економіки (зокрема й на рівні імпліцитних економічних практик, які впливають на перерозподіл у царині політичного впливу в аспекті гегемонії, формування інститутів влади та ін.) буде недостатнім для розуміння логіки саморуху в постпостмодерністському нарративі. «Хмарний атлас» репрезентує художню реальність завдовжки в кілька століть, тобто зображує трансформацію політично-економічних явищ і чинників на широкому історичному тлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роман «Хмарний атлас» Д. Мітчелла, який Ф. Джеймісон розглядає в якості прикладу художнього твору, що свідчить про відхід у минуле постмодернізму, надається для інтерпретації з позицій марксистської критики. Методологічним ключем тут можуть бути як праці самого К. Маркса, так і підходи, запропоновані Л. Альтюссером, зокрема в аспекті наддетермінізму й поняття про ідеологію, що є ключовим у представленій теорії. Водночас варто розуміти, що своєрідний «пік» успіху поглядів Л. Альтюссера припадає на середину 1960-х рр., відповідно, важливо усвідомлювати, що для аналізу економічної системи (в її художній репрезентації) уже ХХ ст. окресленого інструментарію може бути недостатньо. У концепції Л. Альтюссера наявне таке поняття, як «суперструктура», яка типологічно подібна на зображувану у «Хмарному атласі» динаміку економічних трансформацій як

суперструктурного явища. Ю. Павленко зауважує, що «Альтюссер розглядає ідеологію як частину “суперструктури”, яка легітимізує субструктури, тобто економічні і соціальні стосунки. Альтюссер заперечує можливість “наукової ідеології”, про що говорив, зокрема, Володимир Ленін, адже ідеологія і наука ґрунтуються на різних епістемологічних засадах і пов’язані із різними суспільними практиками. Питання істини чи хибі не стосуються ідеології, адже вона встановлює сукупність норм, що орієнтують індивідів на визначене відношення до світу і суспільства у якому він живе.

Тобто ідеологія – це окрема система, за допомогою якої люди сприймають, оцінюють, “переживають”, уявлення, що склалися у них, відносно реальних умов існування. Причому ця система представлень може складатися з концепцій, ідей, міфів і образів» [6, с. 13].

Досліджуючи різні концепції дискурсу (як чинника ідеології), Ю. Павленко доходить висновку, що «подальший розвиток концепція політичного дискурсу знаходить у Лакло й Муффа: дискурс і є тим первинним простором, що конститує соціальну реальність як таку у суспільстві, позбавленому онтологічного виміру. Тотальність гегемонії являє собою складну гру з порожніми значеннями, яким приписується універсальний зміст. Ця в принципі “нестача” трактується згідно із Лаканом як “нестача Буття”, так що в остаточному підсумку дискурс через конструювання соціальних розходжень і приписування їм змісту виконує онтологічну функцію, виступаючи субститутутом буття» [6, с. 16].

П. Баррі, аналізуючи підходи марксистської критики, наголошує, що увага цієї інтерпретаційної практики приділена аналізу матеріального світу, оскільки сам марксизм є антиподом філософії ідеалізму. Водночас постпостмодерністське мислення, репрезентоване в «Хмарному атласі». Переконає реципієнтів у тому, що в зображеній історичній панорамі мають місце як економічні чинники, що призводять до певних катаклізмів, так і явища, котрі неможливо пояснити суто з позицій марксистського матеріалізму. Передусім звернімося до епізоду, у якому скоєно замах на життя Луїзи Рей. Лише втручання охоронця рятує журналістку від смерті. Це втручання викликано чинниками, які пов’язані з цариною духу, пам’яті, у будь-якому разі з тим, що не є матеріальним. Повага охоронця до батька Луїзи змусила втрутитися в ситуацію. Проте вся історична панорама роману, репрезентоване широке суспільно-політичне тло детерміновано композицією секстету «Хмарний атлас», який є символом змінюваності й сталості, трансмісії пам’яті й наближення до царини музики, яка є, відповідно до уяв-

лень німецьких романтиків, цариною трансценденції, тобто своєрідним абсолютом, який у романі репрезентовано в символічному образі секстету, який водночас постає формою закодування усього міфу, експлікованого у творі.

Постановка завдання. Завдання статті – окреслити специфіку репрезентації економічних відносин у постпостмодерністському романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла, послуговуючись підходами марксистської критики; визначити місце економічного детермінізму в постпостмодерністському художньому світі.

Методи дослідження: у роботі використано метод марксистської критики, зокрема в аспекті еволюції цього напрямку у працях Луї Альтюссера. Водночас використано техніки прицільного читання й герменевтичного аналізу для окреслення специфіки художнього наративу, світоглядно-філософські параметри якого неможливо в усій повноті пояснити в парадигмі марксистської методології.

Виклад основного матеріалу. Сучасний літературний процес Великої Британії репрезентований художніми творами, у яких здійснено ревізію традиційних уявлень про кореляції між економічними системами та спільнотами й дискурсом влади, експлікованим різними інституціями (експліцитними та імпліцитними). У романі «Хмарний атлас» ідеться про нову стратегію художньої репрезентації гегемонії, детермінованої капіталістичними відносинами, а також розвитком технологій, що є фундаментом для інститутів влади. Твори сучасної літератури, на позначення якої послуговуємося поняттям «постпостмодернізм», експлікують художній простір, розуміння якого потребує удосконалення наявних інтерпретаційних практик, які не можуть пояснити усієї складності постпостмодерністського художнього світу. Здійснений у статті аналіз роману «Хмарний атлас» показує неповноту інтерпретаційних можливостей марксистської критики в аспекті теорії, розробленої Л. Альтюссером. Постпостмодерністський художній простір виявляє особливу складність для інтерпретації, що детерміновано особливістю художніх настанов та світоглядних позицій письменників.

Гіпотезою розвідки є твердження, що для окреслення проблемно-мотивного комплексу, представленого в романі, недостатньо послуговуватися методом, який досліджує передусім «базис», тобто кореляції між економічними відносинами та їхнім впливом на розвиток соціуму, його стратифікацію, формування внутрішніх зіткнень усередині спільнот.

Боротьба за ресурси й, відповідно, владу в «Хмарному атласі» розкрита на широкому істо-

ричному тлі політичних процесів, що розпросторилися на століття. Така історична панорама дає можливість побачити динаміку різних процесів в аспекті їх впливу на формування інститутів влади, водночас це дає можливість, за Л. Альтюссером, проаналізувати наддетермінізм у «Хмарному атласі». Водночас нагадаю, що ми маємо справу з художньою реальністю, а отже, сукупність різних учинків, зображені політичні й соціальні зміни показують специфіку художнього мислення автора, який, репрезентуючи взаємодію економіки й політики, виявляє особливий тип мислення в романі. З огляду на час написання твору такий тип художнього мислення доцільно характеризувати як постпостмодерністський з огляду на те, що роман, на думку Ф. Джеймсона, належить до культурної й літературної парадигми, яка прийшла на зміну постмодернізму. Теоретик визначає непостмодерністську природу роману в результаті аналізу формальних аспектів. Водночас у творі маємо, з одного боку, намагання автора розкрити широке історичне тло економічних процесів, а з другого, утвердження читачів у думці, що суто матеріальний бік твору не пояснює усієї складності того, що Л. Альтюссер називає наддетермінізмом.

Специфіка постпостмодерністського художнього мислення полягає, відповідно до теорії нідерландських теоретиків метамодернізму, у поєднанні «матеріального» й трансцендентального, тобто ідеального. В інших наших роботах уже було показано стратегії «зчеплення» таких світоглядних настанов і орієнтирів на прикладі мислення протагоніста сучасного британського роману «Дивний випадок із собакою вночі» Марка Геддона [див.: 5]. Аутичний світогляд, не заперечуючи таких феноменів, як Бог, водночас прагне послуговатися передусім законами математики, науковими даними для формування картини світу, для визначення зв'язків між реальністю, Іншим та стратегіями власного конструювання реальності.

У «Хмарному атласі» розкрито конфлікти, що виникають між соціумом і владою через економічні чинники, причому така художня репрезентація має широку історичну панораму. Боротьба за владу в історії «Орізон Сонмі-451» призводить до планетарної катастрофи й масового радіоактивного забруднення.

«Наддетермінізм позначає результат, що є наслідком сукупності причин, тобто взаємодії кількох, а не одного фактора (у даному разі економічного). Ідея сукупності та взаємодії причин спрямована на спростування спрощеного розуміння прямо пропорційної залежності між базою і надбудовою» [1, с. 194]. «Сюди ж належить поняття відносної автономності, яке показує, що, попри зв'язки між

культурою та економікою, мистецтво є до певної міри незалежним від економічних сил» [1, с. 194]. Останнє твердження критиковано в романі, точніше піддано критиці намагання перетворити ринок на елемент поширення ідеології. У такому разі лише музика, що створена з особливого типу мови, може бути метафізичним символом перемоги духу (метафізики, ідеалізму) та прагматичним матеріалізмом.

«Альтюссер робить важливе розрізнення між тим, що можна назвати державною владою, і державним контролем. Державну владу здійснюють так звані репресивні структури» [1, с. 195]. «Проте держава реалізує свою владу також і більш завуальовано, нібито захищаючи внутрішню злагоду в суспільстві й використовуючи те, що Альтюссер називає ідеологічними структурами чи державним ідеологічним апаратом. Сюди належать такі інституції, як політичні партії, школи, засоби масової інформації, церква, родина й мистецтво (включно з літературою), які нав'язують ідеологію — низку ідей та позицій, що відповідають інтересам держави й політичного устрою» [1, с. 196]. ««Прийми», за допомогою яких нас спонукають відчувати, що ми вибираємо, коли насправді у нас немає вибору, Альтюссер називає інтерпеляцією» [1, с. 196]. Відповідно до поглядів німецьких романтиків, література є автономним утворенням, яке має допомагати формувати критичне мислення й критичне сприйняття подій. Проте в новітніх дослідженнях розкрито механізми імпліцитного поширення ідеології літературою, коли художні твори були частиною процесу інтерпеляції, нав'язуючи читачам ідеї, які відповідали інтересам держави. Як зауважує Н. Долга, «в період пізнього вікторіанства англійська національна самосвідомість залишається під впливом імперської ідеї, що формувала менталітет англійця. У такому контексті «література дії» стала одним із найбільш потрібних засобів популяризації імперського міфу. Жанр *romance*, таким чином, орієнтований на середнього читача й до того ж розважальний, ставав засобом приділення уваги імперській ідеї» [2, с. 147].

Д. Мітчелл критикує літературу в аспекті наближення до ідеології, наводячи приклади того, як у 2000-і рр. Література, ставши частиною маскультурного дискурсу, відповідно, окремою масовою індустрією, остаточно втратила власну автономність і перетворилась на інструмент поширення влади. Така тенденція загалом притаманна літературі XXI ст., у чому переконують дослідники: Присутність автора в художньому світі його творів, його «перебільшена помітність» <...> є сьогодні однією з цікавих тенденцій сучасної літератури, пов'язаної зі зміною статусу й ролі автора в сис-

темі літератури. Автор ХХІ століття — це медійна та публічна людина, активний учасник літературного процесу, котрий просуває свій «бренд» на фестивалях, книжкових виставках, на телебаченні, у твіттері й фейсбуці. Безсумнівно, що літературна ситуація нового тисячоліття породжує новий тип автора, який презентує себе публіці в певний спосіб, інакше кажучи — інсценує себе перед читачами» [7, с. 173]. У «Хмарному атласі» увиразнено мотив критики літератури як феномену, що втрачає свою духовну та естетичну автономність, стаючи чинником економічної індустрії. Ринок літератури на початку ХХІ ст. репрезентовано як індустрію, що прагне максимально інкорпорувати стратегії масмедійного дискурсу, послуговуючись технологіями PR-кампаній, роблячи з автора активного учасника літературного процесу, який імпліцитно вписаний у загальну ідеологію й дискурс влади. В історії про Кавендиша показано, як літературний ринок стає продуцентом індустрії розваг, що з часом призводить до формування політики гіпертрофованого споживацтва, яке має негативні наслідки для цивілізації (як редактор Кавендиш не помічає сили рукопису «Періоди напіврозпаду. Перше розслідування Луїзи Рей», який є містить фактологічну основу», що з часом . Таке споживацтво позначається на нездатності критично сприймати реальність, а отже, чинити опір ідеології та структурам влади, які прагнуть встановити тотальну гегемонію. Розвиток капіталістичних відносин призвів до втрати інтересу більшістю бути творцем історії у учасником суспільно-економічних процесів. У майбутньому економічна участь передбачає включеність у систему розважальної інфраструктури й отримання задоволення (натомість продуценти індустрії розваг є її жертвами: після закінчення роботи їх відвозять не до Гонолулу, а для переробки на мило, яке є їжею для інших фабрикантів у імперії майбутнього).

«Як стверджує марксизм, прогрес відбувається через боротьбу за владу між різними соціальними класами. <...> Експлуатація одного соціального класу іншим характерна головним чином для новочасного промислового капіталізму <...>. Результатом такої експлуатації стає *відчуження*, тобто стан, коли робітника «позбавляють кваліфікації» й примушують виконувати фрагментарні повторювані завдання, про суть і мету яких він не має загального уявлення» [1, с. 187]. У романі Д. Мітчелла показано поступовий відхід від прямої експлуатації одного соціального класу іншим, промисловий капіталізм заміщується капіталізмом індустрії розваг, яка вже пропонує боротьбу не за матеріальні ресурси, а за певні симулякри, які дають відчуття насолоди (що з точки зору ідеалістичної

філософії є так само ілюзією відчуття реальності). «Марксизм — матеріалістична філософія. Це означає, що вона для пояснення речей не потребує іншого світу або надприродної сили — поза світом навколо нас й поза суспільством, у якому живемо. Вона шукає точних, наукових й логічних пояснень сутності явищ видимого світу. (Підхід, протилежний до ідеалістичної філософії <...>)» [1, с. 186]. Водночас у романі суто капіталістична інтерпретація подій не розкриває усієї складності взаємодії між персонажами та не пояснює ключових вузлів, що динамізують сюжетно-фабульну логіку роману (стосунки між Фробішером і Вівіаном Ейрзом, який має унікальний музичний талант).

Важливим є висновок, який у своєму дослідженні ідеології в ХХ ст. робить Ю. Павленко: «Філософсько-антропологічний аналіз практик деідеологізації і тези про “вічність ідеології” та питання про можливість ідеологічно нейтральних суспільних практик показує що деідеологізація сама становить собою “нульовий рівень” ідеології, тобто вписана у систему ідеологічних модусів. Ідеологія розуміється як вічна у тому сенсі, що вона є структурованою соціально-символічною областю ідеологічних значень, первинних щодо інших практик, але водночас вона надає суспільним суб’єктам можливість символічної імпровізації, тобто продукування нескінченних стратегій та індивідуальних траєкторій зі зміною ситуацій поза їх перетворення на універсальний набір правил, ритуалів, або засад» [6, с. 18]. Подібного висновку доходять і персонажі шостої історії в «Хмарному атласі»: процес деідеологізації є лише одним із чинників формування ідеології, а отже, ідеологія належить до явища, яке має «циклічну» природу, причому ця циклічність є нескінченною в часі, а отже, може бути схарактеризована через наукову метафору «вічна ідеологія». В історії «Переправа біля Слуші та все решта» народ на Великому острові поклоняється богині Сонмі, сповідуючи релігійні практики примітивізму, що може постати (або не постати) першим етапом у формуванні ідеології. Первісні релігійні практики репрезентують елементи підкорення й поклоніння, а отже, є чинником інституту влади в первісному вигляді.

Персонажі роману, чії долі розкрито на широкому історичному полотні, натрапляють на різного типу випадковості, дивні збіги, подібно до барокових творів, у яких людина — лише «очерет на вітрі». Ці випадково-невипадкові збіги у «Хмарному атласі» демонструють наддетермінізм іншого порядку, який доцільно схарактеризувати як метафізичний або принаймні такий, що має стосунок до ідеального, а не лише матеріального. Музика у творі

є і міфом, і символом водночас, постаючи формою закодування реальності в особливій мові, яка дає можливість, відповідно до принципів теорії сингулярності, розпочати розгортання нескінченного Всесвіту з однієї точки у просторі, яка є настільки малою, що не має фізичних параметрів.

Висновки. Як показано в дослідженні, постпостмодерністський художній світогляд виявляє взаємодію між матеріалістичним та ідеалістичним світоглядами, відповідно, зображені в «Хмарному атласі» результати економічних відносин не можуть бути повністю прояснені за допомогою марксистських підходів. Створена в романі модель капіталістичних зв'язків передбачає детермінованість метафізичними чинниками, відповідно, персонажі прагнуть вийти за рамки сформованої в їх житті економічної гегемонії й наблизитися до рівня усвідомлення сутності життя з позиції онтології, шлях до якої криється в пасіонарності, емоційності персонажів, їх непрагматичності. Герої «Хмарного атласу» змагаються з дійсністю, виявляючи форми пасіонарної боротьби задля наближення до істини як онтологічного феномену, що визначає доцільність усіх процесів, які мали місце в різні культурно-історичні періоди. Роман розгортається як наратив, генератором якого є музичний секстет, що постає у творі сконденсованим міфом і символом. Економічні відносини між спільнотами розкривають специ-

фіку встановлення гегемонії у фізичній реальності, проте не пояснюють пасіонарної боротьби персонажів, не дають можливості обґрунтувати вияв тих інтенцій, які не підкорюються інститутам влади і які спрямовані на підтримку порядку речей згідно не з економічно-владними правилами, що мають тоталітарно-диктаторський характер, а відповідно до інтенцій «вищого розуму», який детермінує розгортання матерії й час упродовж широкої фабульно-сюжетної діахронії.

Аналіз постпостмодерністського наративу передбачає взаємодію підходів, які раніше вважалися антипатичними, проте специфіка постпостмодерністського світосприйняття стирає межі між традиційно різнорідними підходами, виявляючи особливу перспективність саме у взаємодії між економічними (матеріальними) та ідеалістичними (нематеріальними, духовними) чинниками. Економічні відносини між різними спільнотами всередині цивілізації або наближають, або дистанціюють персонажів у пізнанні вищого смислу. Аналіз роману «Хмарний атлас» Д. Мітчелла доводить, що розгляданий твір репрезентує особливий тип хронотопу й спосіб інтерпретації природи, взаємозв'язку між подіями тощо, що має виразно непостмодерністський характер, а отже, доцільно говорити про формування нового напрямку в літературному процесі Великої Британії першого десятиліття ХХІ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавства та культурології / пер. з англ. О. Погинайко ; наук. ред. Р. Семків. Київ : Смолоскип, 2008. 360 с.
2. Долгая Н.Н. Жанр *romance* в контексте современного литературного процесса (Р.Л. Стивенсон, Г.Р. Хаггард). *Записки з романо-германської філології* / ред. І.М. Колегаєва. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Вип. 1 (42). Одеса : КП ОМД, 2019. С. 145–152.
3. Дроздовський Д. Особливості сприйняття множинної реальності персонажами постпостмодерністських романів. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 20. С. 44–50.
4. Дроздовський Д. «Воскресіння» суб'єкта в англійському постпостмодерністському романі: особливості (пост)реалістичної репрезентації соціальних проблем. *Актуальні питання іноземної філології : наук. журн. / редкол. : І.П Біскуп (гол. ред.) та ін. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019. № 10. С. 62–70.*
5. Дроздовський Д. Аутичне мислення протагоніста роману «Дивний випадок із собакою вночі» М.Геддона як вияв постпостмодерністського гуманізму: досвід неокантіанства. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство*. 2018. Вип. 49. С. 186–203.
6. Павленко Ю.О. Антропологічні виміри ідеології : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.04. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2010. 20 с.
7. Помогайбо Ю.А. Практика авторских самоинсценировок в немецкой металитературе ХХІ в. (В. Хаас, Т. Главинич). *Записки з романо-германської філології* / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Вип. 1 (42). Одеса: КП ОМД, 2019. С. 171-179.
8. Acheson J. (Ed.). (2017). *The contemporary British novel since 2000*. Edinburgh : Edinburgh University Press.
9. Jameson F. *The Antinomies of Realism*. London-New York : Verso, 2015. 326 p.
10. Mitchell D. *Cloud Atlas: a novel*. London: Random House, 2004. 509 p.
11. O'Gorman D., Eaglestone R. (Ed.). *The Routledge companion to twenty-first century literary fiction*. London-New York: Routledge, 2018. 474 p.